

УДК 930.2:78 “19”

Л. Г. Тупчієнко-Кадирова

канд. іст. наук

Кіровоградський факультет менеджменту та бізнесу

Київського національного університету

культури та мистецтв

**ЛИСТИ ТА ЛИСТІВКА ВІД ВИКОНАВЦІВ-СПІВАКІВ
ДО Ю. С. МЕЙТУСА: АНАЛІЗ ДОКУМЕНТНОЇ
ІНФОРМАЦІЇ ТА ВИЗНАЧЕННЯ ВІДНОСИН
МІЖ СУБ'ЄКТАМИ ЛИСТУВАННЯ**

У результаті структурного аналізу виділені типові структурні елементи документної інформації листів та листівки від співака М.О. Рейзена, співачок О.М. Благовидової та Л.В. Мяснікової до композитора Ю.С. Мейтуса. Специфіка творчих відносин між автором музики і виконавцями в текстах проявляється в констатації співпраці, наявності оцінок музики і одержаних від композитора творів, порад щодо виконання.

Ключові слова: структурний аналіз текстів, творчі листи.

Аналіз листування композитора Ю.С. Мейтуса з багатьма відомими особистостями, залучення до наукового обігу архівних документів та їхньої документної інформації є актуальним та важливим завданням. Воно пов'язане також із виявленням аспектів змісту, які можуть бути потенційно цікавими як пошукові ознаки для повнотекстових баз знань. Можливо, й не самі по собі, а в поєднанні з іншими ознаками. Однією з таких потенційних ознак, на наш погляд, є рівень відносин між суб'єктами листування, що певним чином проявляється в кожному конкретному документі. Взагалі, для виділення пошукових ознак нами пропонується провести структурний аналіз – виділити структурні елементи (СЕ), які ілюструються відповідними текстовими фрагментами (ТФ). Отже, мета статті – структурувати документну інформацію та виділити специфіку творчих листів від співаків. В якості об'єкта нами обрано кілька листів та листівку до композитора Ю.С. Мейтуса від співака

М.О. Рейзена, співачок О.М. Благовидової та Л.В. Мяснікової. Завданнями є описання документів, здійснення структурного аналізу документної інформації, з'ясування специфічних для творчих відносин СЕ.

Будь-яка архівна спадщина, особливо листи, відображає різноманітні відносини між автором і адресатом. Офіційні та особисті рівні відносин, розглянуті нами, свідчать, що вони впливають на характер, зміст листів, мають специфічні структурні елементи текстів¹. У даній статті розглянемо ще один рівень відносин – творчий. Крім співтворчості поетів, лібретистів, існує ще один вид творчості – виконавство. Професія композитора, звичайно, тісно зв'язана з такими напрямками діяльності, як безпосереднє виконання, керівництво виконавчим колективом тощо. Отже, нижче розглядаються листи та листівка, в яких йдеться про виконання творів.

Стосовно проведеного нижче структурного аналізу текстів зауважимо. СЕ (типи відносин) виділені жирним шрифтом. Структурний аналіз здійснюється послідовно, відповідно до тексту. ТФ взяті в лапки. Знаки оклику та запитання в кінці речень зберігаються. В середині ТФ і поза ним розшифрування, додаткові дані автора беруться в квадратні дужки. До одного СЕ можуть відноситись кілька ТФ, між ними ставиться кома. Якщо для одного ТФ послідовно або разом можна виділити два і більше СЕ – кожен наступний наводиться з великої літери.

Прізвище, ім'я, по батькові (ПІБ), назви колективів, установ, творів, жанрів тощо, тобто невеликі за обсягом ТФ, наводяться українською мовою і без лапок. Повний текст, ТФ, розшифрування в них наводяться мовою оригіналу. Документну інформацію конверта і листа розглядаємо як одне ціле, тобто інформацією на конверті доповнюємо ціле.

«Персоною» є особа, яка має відношення до листа або про яку в ньому йдеться: автор, адресат, особа, про яку йдеться в листі, герої творів. Під «твором» розуміється назва твору.

Стосовно подій і фактів – можна, на наш погляд, розділити їх так: «Подіями» називати СЕ, які ілюструються ТФ, а «Фактами» – перефразовані, інверсовані, скорочені варіанти цих ТФ. Для СЕ «Події» краще використовувати форму множини.

Повне описання документа включає: бібліографічний опис, анотацію, структурний аналіз тексту.

Документ № 1

Рейзен М[арк Йосипович]. Лист від співака до Мейтуса Ю.С., від 11 червня 1954 р.²

У правому верхньому куті – позначка Ю.С. Мейтуса про дату одержання листа: «22 VI. [июня 19]54 Ю[лий] М[ейтус]»

Рейзен Марк Йосипович (1895–1992), радянський співак (бас), народний артист СРСР (1937). Працював у [Харківському театрі опери та балету ім. М.В. Лисенка до 1925 р.; у 1925–1930 рр. – в Ленінградському театрі опери та балету, в 1930–1954 рр. – в «Большому» театрі, м. Москва. Отримав Державні [Сталінські] премії СРСР (1941, 1949, 1951 рр.)³.

Структурний аналіз документної інформації

Звернення та (ступінь відношення): «Дорогой»

Звернення (ім'я і по батькові): «Юлий Сергеевич!»

Мета звернення (прохання): «На основании нашей договоренности обращаюсь к Вам с просьбой выслать мне подтверждение моей учебы в Харьковской консерватории следующего содержания: Подтверждаю своей подписью, что Народный артист СССР, лауреат Сталинской премии Марк Осипович Рейзен учился в Харьковской Консерватории по сольному пению у педагога Бугомелли, с пятого курса ушел из Консерватории и поступил в Харьковский Оперный театр – солистом оперы.»

Персона та Професія: Бугомеллі, педагог зі співу

Заклад: Харківська консерваторія

Персона (автор листа) та Звання: Рейзен Марк Йосипович, народний артист СРСР, лауреат Сталінських (Державних) премій

Заклад: Харківський оперний театр

Оцінка і Прохання: «Очень буду рад, если у Вас найдется что-нибудь для меня из камерной литературы.»

Оцінка відносин та очікування: «Также буду очень рад повидать Вас, если будут [так у листі] в Москве.»

Адреса і телефон автора листа: «Мой адрес: Москва, Брюсовский пер. дом 7 кв. 5 тел. Б–9–54–59.»

Подяка: «Заранее приношу свою благодарность.»

Оцінка відносин: «Уважающий Вас, с приветом»

Підпис: М. Рейзен

Дата написання листа: «11/6 [июня] –1954 г.»

Рівень відносин (між автором і адресатом): діловий, творчий
Отже, в даному листі, в основному, йдеться про певну справу,

яку автор просить виконати адресата. В цьому проявляються ділові відносини. У листі також міститься прохання надіслати твори для можливого майбутнього виконання, це прояв творчих відносин. На характер цих відносин, що представлені в листі, в першу чергу, впливає зміст, що вкладає автор. Тобто однозначно стверджувати наявність творчих відносин, лише виходячи із професій автора та адресата, не можна. Змістовна ознака є пріоритетною порівняно із ознакою належності до професії.

Документ № 2

Благовидова О[льга]. Н[иколаевна]. Лист від [співачки] до композитора Ю.С. Мейтуса, від 13 березня 1966 р.⁴

Благовидова Ольга Миколаївна (1905–1975), радянська співачка (меццо-сопрано) і вокальний педагог, народна артистка УРСР (1970). З 1928 р. – солістка «Большого» театру, з 1931 р. – Грузинського, в 1932–1948 рр. працювала в Одеському театрі опери та балету⁵.

Лист написано на звичайному подвійному аркуші паперу із зошита в фіолетову лінійку, ручкою з чорною пастою, на 4-х сторінках. Конверт блакитного кольору, підписаний тією ж ручкою. З конверта взято дані про автора й адресата (ПІБ адресата та прізвище й ініціали автора листа) та дати. На першому штемпелі конверта: «Одесса 14 3 66»; на другому штемпелі: «Киев 16 3 66». Адреса: «Киев 25, Владимирская ул. д. 14, кв. 8, Юлию Сергеевичу Мейтусу». Зворотня адреса: «Одеса – почтамт, ул. Б[?]авранова, д. 21, кв. 2. Благовидова О.Н.». Конверт відрізаний з лівого боку, краї затерті, прим'яті.

Структура документної інформації

Місто відправлення: Одеса

Дата написання: «13. III. 66.» [13 березня 1966 р.]

Дата відправлення: «14 3 66» [14 березня 1966 р.]

Адресат: Мейтус Юлій Сергійович

Місто одержання: Київ

Дата надходження до міста: «16 3 66». [16 березня 1966 р.]

Звернення (ступінь відношення): «Дорогой»

Звернення (ім'я і по батькові): «Юлий Сергеевич!»

Вибачення: «Прежде всего прошу извинения за запоздалый ответ.»

Події особистого життя та Пояснення: «Я только после 15го февраля возвратилась из почти месячной командировки в Москву.

Конечно, за время отсутствия, накопилась масса неотложных дел, которые никогда не переделаешь... А в начале марта я приболела немного и сейчас еще немного оберегаю свой «моторчик» и пока не приступаю к работе.»

Подяка: «Большое Вам спасибо за присланные ноты.»

Факт: Ю.С. Мейтус надіслав ноти нових власних романсів до автора листа

Оцінка майстерності адресата: «Когда знакомишься с Вашими новыми произведениями, то всегда радуешься все возрастающему мастерству.»

Оцінка творчості (музики): «А главное что привлекает в Вашей музыке – это глубина чувства, умение проникнуть в сокровенные тайники человеческой души, бережное отношение к тонкостям переживаний и огромная эмоциональность в передаче обобщенного образа. Ваша музыка всегда убеждает в том, что искусство прекрасно, оно не застревает в строго классической форме, а все время находится в движении, раскрывая новые красоты и приобщая к ним слушателя.»

Оцінка творів: «Из двух романсов на тексты Сильвы Капутикян мне особенно по душе первый – «Любовь большую мы несем». Во втором романсе перевод недостаточно художествен, так мне показалось. Свободные обработки песен очаровательны! Особенно ароматны – «Годочок дитяті», «Куди, куди, куди стежечка», «Тож коло Лібіце є три джерела», «Як пас Яйко три воли». Мне думается все эти песни подходят для женского выразительного голоса. Очень хороши мужские задорные песни – «Думав я, думав», «Їдем, їдем, до вас їдем.»

Автор поетичних текстів до романсів та Назва твору: Капутикян Сільвія, «Любовь большую мы несем».

Твір (романс на авторський текст) та Автори: «Любовь большую мы несем» (Мейтус Юлій Сергійович, Капутікян Сільвія)

Твір (обробка народних пісень): «Годочок дитяті»; «Куди, куди, куди стежечка»; «Тож коло Лібіце є три джерела»; «Як пас Яйко три воли»; «Думав я, думав»; «Їдем, їдем, до вас їдем».

Порада: «Мне думается все эти песни [вище перераховані] подходят для женского выразительного голоса»; «Песня «Музиканти, починайте» – мне думается, лучше прозвучит у тенора, «Ой ти кохання» – у меццо-сопрано».

Твори: «Музиканти, починайте»; «Ой ти кохання».

Подія: «Аліса обов'язательно вгучит романсы, сейчас она заканчивает работу над циклом на тексты Межелайтиса.»

Персони: Аліса [виконавиця-співачка]; Межелайтис [Едуардас, литовський поет]

Події: «Песни я думаю дать своим студентам, которые развиты настолько, чтобы справиться с ними. Я передала Т. Мороз [?] Ваше желание относительно исполнения ею песен. Она с удовольствием их вгучит, хотя вообще она довольно медлительна в исполнении благих намерений».

Персона: Мороз [?] Т. [виконавиця-співачка]

Оцінка події: «Я буду очень рада получить от Вас лично для себя эти произведения, как и все то, что Вы пишете.»

Оцінка статусу композитора: «Считаю, что Вы принадлежите к числу самих ярких композиторов, которые создают вокальную музыку.»

Побажання: «Желаю Вам крепкого здоровья и сил для продолжения Вашей многообразной творческой работы..»

Сподівання та Порада: «Надеюсь, что Вы порадуете нас, в скором времени, новой оперой. Но надо чтобы она попала в руки талантливого, современного режиссера, чтобы воплотить ее достойным образом.»

Прохання та Побажання: «Прошу передать Александре Ивановне наилучшие пожелания полного благополучия.»

Персона: [Васильєва] Олександра Іванівна (дружина Ю.С. Мейтуса)

Персона (автор листа): Благовидова Ольга Миколаївна (співачка)

Оцінка відносин автора до адресата: «Дорогой»; «Желаю Вам»; «Большое Вам спасибо»; «С дружеским приветом и большим уважением».

Рівень відносин (між автором і адресатом): творчий

Про творчий характер, що пов'язував автора і адресата, свідчать поради щодо виконання та події, які також пов'язані із виконанням (принаймні, з їх плануванням у майбутньому). Отже, основний об'єкт уваги в листі – виконання творів Ю.С. Мейтуса.

Документ № 3.

Благовидова О.[льга] Н[иколаевна]. Листівка від [співачки] до композитора Ю.С. Мейтуса, від 6 травня 1966 р.⁶

Листівка написана синім чорнилом. На штемпелі: 6 5 66 Одеса. На малюнку: орден «Отечественная война» на червоній стрічці, 9 травня, День Перемоги.

Структурний аналіз документної інформації

Місто відправлення: Одеса

Дата відправлення: «6 5 66» [6 травня 1966 р.]

Адресат: Мейтус Юлій Сергійович

Місто одержання: Київ

Звернення (ім'я і по батькові): «Александра Ивановна и Юлий Сергеевич!»

Персона: Олександра Іванівна [Васильєва, дружина Ю.С. Мейтуса]

Привітання зі святом та Побаження: «В радостные майские дни сердечно поздравляю Вас с праздником Победы. Желаю мира и радости, новых творческих успехов.»

Події: «Мы уже поем песни «Думав я, думав», «Ой коло Либице», «Мила, тобі на добраніч»; «Алиса готовит два последних романса»; «К сожалению, «Вітрову доньку» пока не переставляют – некому.»

Твір (назва народної пісні та автор-композитор обробник): «Думав я, думав», «Ой коло Либице», Мейтус Юлій Сергійович

Твір (назва, жанр та композитор): «Вітрова донька», [опера], Мейтус Юлій Сергійович

Персона: Алиса

Оцінка пісень: «Они очень всем нравятся; поются и слушаются с удовольствием.»

Прощання: «Шлю дружеский привет.»

Підпис: О[льга]Благовид[ова]

Рівень відносин (між автором і адресатом): творчий

Як і в попередньому листі, про творчий характер свідчать події, пов'язані з виконанням творів.

Документ № 4

Мяснікова Лідія В[олодимирівна]. Лист від співачки до композитора Мейтуса Ю.С. від 3 грудня 1967 р.⁷

Лист містить позитивний відзив про надіслані музичні вокальні твори Ю.С. Мейтуса і заплановане їх виконання на радіо авторкою листа.

Лист написаний з одного боку аркуша щільного білого пожов-

клого паперу, складеного вдвічі, папір з лівого боку зі слідами від-риву. Конверт звичайний білого кольору з видом м. Хабаровська, відрізаний з лівого боку.

Мяснікова Лідія Володимирівна (1911–2005), радянська співачка (меццо-сопрано), народна артистка СРСР (1960), працювала в Новосибірському театрі опери та балету (з 1944 р.)⁸.

Текст на конверті

«г. Киев 25 Владимирская ул дом 14 кв. 8 Мейтусу Юлию Сергеевичу

г. Новосибирск 7 Советская 7 кв 11 Л. В. Мясникова»

На конверті дати на штемпелі: «312[декабря 19]67 Киев 612 [декабря 19]67»

Структурний аналіз документної інформації

Місто відправлення: Новосибірськ

Дата написання: [до 3 грудня 1967 р. включно]

Дата відправлення: «312 66» [3 грудня 1967 р.]

Адресат: Мейтус Юлій Сергійович

Місто одержання: Київ

Дата надходження до міста: «612 67». [6 грудня 1967 р.]

Звернення (ступінь відношення): «Многоуважаемый»

Звернення (ім'я і по батькові): «Юлий Сергеевич!»

Подяка: «От души благодарю Вас за ноты, посланные мне к празднику нашей советской власти.»

Оцінка відношення до творів: «Очень понравился мне вокальный цикл «Мать»; «романс «Сильнее смерти» нашел также отклик в моей душе.»

Оцінка музики творів: «вокальный цикл «Мать... глубокий, философский смысл[,] тесное единение музыки с текстом»; «Замечательный романс «Сильнее смерти».

Оцінка власного виконання у майбутньому: «вокальный цикл «Мать» – «мне кажется у меня эти вещи должны получить[ь]ся очень не плохо.»

Музичний твір: Мать, вокальний цикл

Музичний твір та Жанр: Сильнее смерти, романс

Подія у майбутньому (планування): «Я хочу в конце декабря спеть все Ваши вещи по радио.»

Прохання: «Не забывайте обо мне.»

Оцінка (персони-адресата): «Многоуважаемый Юлий Сергеевич!», «С уважением к Вам и к Вашей музыке.»

Оцінки (відносин між персонами-відносин до адресата): «Не забувайте або мене.»

Оцінка музики адресата: «С уважением ...к Вашей музыке.»

Персона: Мясникова Лідія В[олодимирівна], співачка

Рівень відносин (між автором і адресатом): творчий

Отже, введено в науковий обіг кілька архівних документів. Основний об'єкт спільної уваги в цих листах – твори композитора та їх виконання співачками. Про творчі відносини між авторами та адресатом свідчать дані про те, що композитор надіслав власні твори, сподіваючись на їх виконання (Документи № 2–4) або міг надіслати на прохання співака (Документ № 1). Листи виконавців (принаймні співачок) свідчать про готовність їх виконувати і про певний існуючий (Документи № 2–3) або про очікуваний (Документ № 4) успіх у цьому. Професійні виконавці, які, звичайно, в більшій, ніж композитори, мірі знають тонкощі виконання, висловлюють поради щодо голосу (висоти) для тих чи інших творів (Документ № 2).

Таким чином, специфіка творчих відносин проявляється в одержанні виконавцями творів від автора-композитора, у наявності співпраці, в даному випадку, порад, принаймні щодо найкращого голосу (за висотою) для конкретних творів, в наявності оцінок музики і подій, пов'язаних із виконанням.

Отже, змістовні ознаки або СЕ – Події та Поради, пов'язані із виконанням, Оцінки творів – свідчать про творчі відносини між авторами та адресатом. Формальна ознака – належність до професії – вказує на можливість цих відносин, але однозначно не свідчить про наявні в даному листі відносини. Це підтверджує лист від М.Й. Рейзена (Документ № 1), що, в першу чергу, є діловим, та співачки Н. Рождественської, яка в листі до Ю.С. Мейтуса пропонує свій варіант перекладу строфи вірша до романсу⁹. Хоча в її листі проявляється творчий рівень відносин, але стосується він не виконання (що ніби-то передбачається професією), а іншого творчого процесу – створення творів.

У наступних дослідженнях планується узагальнити дані про різноманітні відносини між суб'єктами листування.

¹ *Тупчієнко-Кадирова Л.Г.* Структурний аналіз інформаційної складової офіційних листів // *Рукописна та книжкова спадщина України.* – К., 2010. – Вип. 14. – С. 358–376; *Тупчієнко-Кадирова Л.Г.* Структурний

аналіз інформаційної складової особистих листів // Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В.І. Вернадського. – К., 2011. – Вип. 31. – С. 417–439.

² Рейзен М.[арк Осипович]. Лист від співака до Мейтуса Ю.С., від 11 червня 1954 р., з проханням підтвердити навчання М. Рейзена у Харківській консерваторії. Рос. мовою. Машинопис // Кіровоградський музей музичної культури ім. К. Шимановського, ф. Мейтуса Ю.С., док. № 740, 1 арк. – (далі – КММКШ)

³ Рейзен Марк Осипович // Сов. энциклопедический словарь. – 3-е изд. – М., 1985. – С. 1110; Рейзен Марк Осипович // Википедия. – Режим доступа: <http://ru.wikipedia.org/wik>.

⁴ Благовидова О.[льга] Н.[иколаевна]. Лист від [співачки] до композитора Ю.С. Мейтуса, від 13 березня 1966 р. з Одеси. Рос. мовою. Рукопис. Розміри: 20,2 x 14,4 см; конверт: 11,1 x 15,6 см // КММКШ, ф. Мейтуса Ю. С., док. № 2558, 1 арк., 1 конверт (далі – к.).

⁵ Благовидова Ольга Николаевна : [статья]. – Режим доступа: http://dic.academic.ru/dic.nsf/enc_music/1057/Благовидова

⁶ Благовидова О.[льга] Н.[иколаевна]. Листівка від [співачки] до композитора Ю.С. Мейтуса, від 6 травня 1966 р. з Одеси. Рос. мовою. Рукопис. Розміри: 9 x 14,4 см // КММКШ, ф. Мейтуса Ю.С., док. № 714, 1 арк.

⁷ Мясникова Лідія В[олодимірівна]. Лист від співачки до композитора Мейтуса Ю.С. від 3 грудня 1967р., з Новосибірська до Києва. Рукопис. Рос. мовою. Розміри: 19,3 x 13,8 см, конверт: 10,7 x 15,1 см // КММКШ, ф. Мейтуса Ю.С., док. № 745, 1 арк., 1 к.

⁸ Мясникова Лидия Владимировна : [статья] // Сов. энциклопедический словарь. – 3-е изд. – М., 1985. – С. 850; Мясникова Лидия Владимировна // Википедия. – Режим доступа: <http://ru.wikipedia.org/wik>.

⁹ Рождественська [Наталія Петрівна?]. Лист співачки до композитора Мейтуса Ю.С., від 4 вересня 1952 р. з Москви [до Києва?]. – Рукопис. Розміри: 17 x 14,4 см // КММКШ, ф. Мейтуса Ю.С., док. № 737, 1 арк.

Summary

A few letters from famous soviet songers to Ukrainian soviet composer U. S. Meytus were analysed by structure method. The creative relations between them are show up a few structures elements. They are: collaboration, estimations of music and works, advices to their execution by voices.

Key words: structural analyses of texts, letters of singers to composer.